

Structura pe emitenți a tezaurelor romane imperiale descoperite pe teritoriul Olteniei

Silviu Purece
silviu.purece@ulbsibiu.ro

Analizarea structurii pe emitenți a tezaurelor este fundamentală în cunoașterea fluxului monetar de pe piață. Vom încerca, în cele ce urmează, să prezentăm situația constatată pentru tezaurele romane imperiale din Oltenia, în funcție de împărțirii cărora le aparține ultima emisiune din fiecare tezaur în parte.

Tezaure și fragmente de tezaure încheiate cu monedă emisă în timpul lui:

1. Hadrianus

Nu sunt cunoscute, până în prezent, pentru zona Olteniei tezaure încheiate cu monedă de la Traianus. De altfel, tezaurele încheiate cu Traianus sunt rare pentru teritoriul Daciei, chiar și în Transilvania fiind descoperit doar unul singur, la Medveș (comuna Fărău, județul Alba)¹.

Cele mai timpurii ascunderi de tezaure atestate până acum pe teritoriul Daciei sud-carpatică au loc în timpul domniei lui Hadrianus. Sunt atestate trei tezaure încheiate cu monedă emisă de Hadrianus descoperite la: Brăbeți (com. Dănești, județul Dolj), Drobeta-Turnu Severin (județul Mehedinți) și Flămânda-Cremenari (comuna Galicea, jud. Vâlcea).

Din păcate, cu excepția tezaurului descoperit la Drobeta-Turnu Severin², tezaurele au fost recuperate doar parțial și într-o proporție foarte mică. Tezaurul de la Flămânda-Cremenari³ conținea aproximativ 465 monede, dintre care au fost recuperați 60 de denari eșalonați de la Nero la Hadrianus, deci doar 12,90% din totalul monedelor, în timp ce din tezaurul de la Brăbeți⁴ au fost recuperați doar 13 denari inseriați de la Vespasianus la Hadrianus.

2. Marcus Aurelius

Abia odată cu domnia lui Marcus Aurelius constatăm o creștere a numărului de tezaure descoperite pe teritoriul Olteniei. Până în prezent cunoaștem un număr de 5 tezaure, care au cele mai noi emisiuni din timpul domniei lui Marcus Aurelius: Belcinu II (comuna Calopăr, județul Dolj)⁵, Drăghiceni (județul Olt), Gostavăț II (județul Olt), Râmnicu Vâlcea (județul Vâlcea) și Viișoara I (comuna Drăgotești, județul Dolj).

¹ Suciu 1993, pp. 189-207.

² Ardevan 1996, p. 17.

³ Protase 1965, nr. 29.

⁴ Protase 1965, nr. 23.

⁵ Am introdus și acest tezaur în grupul celor încheiate cu emisiuni de la Marcus Aurelius, pentru că se menționează încheierea sa cu emisiuni de la Faustina. Din păcate nu știm despre care dintre cele două Faustine este vorba, nici dacă emisiunile sunt datate în timpul domniei lui Antoninus Pius ori Marcus Aurelius. Cu toate acestea, credem că depozitul monetar este posibil să fi fost îngropat tot în vremea lui Marcus Aurelius, în Oltenia nefiind atestate tezaure încheiate cu monedă de la Antoninus Pius.

Tezaurul de la Drăghiceni conține 455 de monede⁶, Gostavăț II, 324⁷ și Râmnicu Vâlcea, 23⁸. Din tezaurul Belcinu II⁹ au fost recuperate 24 de monede, iar din tezaurul Vișoara I¹⁰, 10 piese.

Tezaurul de la Drăghiceni are monedele eșalonate în intervalul Marcus Antonius - Marcus Aurelius, 62,41% (284) din totalul monedelor fiind emise în perioada domniilor împăraților Hadrianus, Antoninus Pius și Marcus Aurelius. În cazul tezaurului Gostavăț II, eșalonat de la Marcus Antonius la Marcus Aurelius, pentru același interval temporal, avem un procentaj de 80,55% (261). Cel de-al treilea tezaur păstrat integral, cel de la Râmnicu Vâlcea, conține monede emise în intervalul Traianus - Marcus Aurelius, din cele 24 de monede, 15 fiind emise în perioada Hadrianus - Marcus Aurelius, reprezentând 62,5% din totalul de monede al tezaurului. Se poate observa că, cu cât numărul de monede este mai mic, cu atât monedele emise în perioada anterioară domniei lui Traianus sunt mai puține ori chiar lipsesc. Prezența monedelor anterioare domniei lui Traianus crează și diferența procentuală constatată între tezaurul de la Drăghiceni și Gostavăț II, deși cele două au monede emise în același interval cronologic. Dispariția treptată a monedelor anterioare domniei lui Traianus se constată mai ales în cazul tezaurelor care sunt încheiate cu emisiuni datate către sfârșitul domniei lui Marcus Aurelius, Gostavăț II fiind încheiat cu o emisiune datată 167, cel de la Râmnicu Vâlcea, cu o monedă datată 174 și Drăghiceni, 177.

3. Commodus

Din această categorie avem 4 tezaure descoperite pe teritoriul Olteniei; este vorba de tezaurele de la: Butoiești (județul Mehedinți)¹¹, Desa (județul Dolj)¹², Gârla Mare (județul Mehedinți)¹³ și Slatina (județul Olt)¹⁴.

Dintre cele patru tezaure, doar cel de la Gârla Mare a fost recuperat integral. Tezaurul descoperit la Desa a fost recuperat într-o proporție necunoscută. Cel de la Butoiești a fost recuperat doar în proporție de 32,90%. Despre cel de la Slatina nu știm foarte multe, din păcate, acesta fiind un tezaur important, cu număr mare de piese, 2250, probabil pierdut.

Din punctul de vedere al repartiției monedelor pe emitenți constatăm că tezaurul de la Butoiești (monedele recuperate) deține piese emise în intervalul cronologic Nero - Commodus, la fel ca și cel de la Desa, iar cel de la Gârla Mare, din perioada Marcus Antonius - Commodus. Trebuie remarcat că emisiunile din perioada dinastiei flaviene, în special cele din timpul domniei lui Vespasianus, ocupă, încă, un rol important: 7,18% sunt emisiuni ale lui Vespasianus în tezaurul de la Butoiești și 18,12% în tezaurul de la Gârla Mare. Procentual are loc o creștere importantă, în cazul ambelor tezaure, odată cu domnia lui Traianus, când se ridică și numărul de intrări de monedă pe an.

⁶ Popilian, Chițu 1980, p. 85.

⁷ Popilian 1971, p. 35.

⁸ Dumitrașcu 1996, p. 95.

⁹ Mitrea 1981, p. 385, nr. 97.

¹⁰ Toropu, Stoica 1970, pp. 494-495.

¹¹ Popilian, Mircești 1989, p. 37-42 ; Bold, Stoica 1999, pp. 47-51.

¹² Stângă, Bălțeanu 2002, pp. 113-119.

¹³ Preda 1974, pp. 67-91.

¹⁴ Protase 1965, nr. 66.

Tezaurul de la Desa are cele mai multe monede emise de Antoninus Pius, 34,42%, în timp ce emisiunile din timpul dinastiei flaviene sunt mult mai ridicate numeric. Considerăm că tezaurul de la Desa trebuie să fi fost ascuns după domnia lui Commodus.

Se poate observa că, în tezaurul de la Butoiești, emisiunile lui Marcus Aurelius au cea mai importantă pondere numerică, în timp ce pentru tezaurul de la Gârla Mare primul loc este ocupat de emisiunile din timpul domniei lui Antoninus Pius. Acest lucru se leagă de faptul că în tezaurul de la Butoiești apar mai multe monede bătute în timpul domniei lui Commodus decât în cel de la Gârla Mare și este destul de probabil ca tezaurul de la Butoiești să fi fost ascuns mai târziu decât cel de la Gârla Mare, mai ales pentru că primul dintre tezaure nu a fost recuperat integral și deci este foarte probabil să fi existat și alte monede emise de Commodus în lotul inițial al tezaurului sau poate chiar, de ce nu, monede ulterioare domniei acestui împărat.

4. Septimius Severus

Doar lotul de monezi păstrat din tezaurul Celei II¹⁵, se încheie cu monede de la Septimius Severus¹⁶. Având în vedere că avem de-a face cu un fragment de tezaur despre care nu știm foarte multe amănunte și pentru că în restul teritoriului Olteniei nu avem alte tezaure încheiate cu emisiuni ale lui Septimius Severus, credem că și acest tezaur este puțin probabil să se fi încheiat cu o monedă bătută de Septimius Severus.

5. Caracalla

Din păcate, despre singurul tezaur descoperit pe teritoriul Olteniei încheiat cu monedă de la Caracalla nu știm decât foarte puține lucruri. Acesta a fost descoperit la Enoșești, în castrul roman (Acidava)¹⁷ și avea monedele eșalonate de la Domitianus la Caracalla. De altfel, este singurul tezaur cunoscut în Dacia, care se termină cu emisiuni ale acestui împărat¹⁸.

6. Elagabalus

Din categoria tezaurelor încheiate cu monedă de la Elagabalus, descoperite pe teritoriul Daciei, avem trei tezaure mari provenite din zona Olteniei. Este vorba de tezaurul de la Castranova (județul Dolj)¹⁹, de aproximativ 8000 de monede, tezaurul de la Frâncești (jud. Vâlcea)²⁰, cu 1365 de monede și tezaurul de la Pădurețu (județul Vâlcea)²¹, cu 4942 de monede. Aceste tezaure sunt unele dintre cele mai mari descoperite pe teritoriul Olteniei, toate trei tezaure totalizând un număr impresionant de piese, peste 14.300.

¹⁵ Mitrea 1966, p. 407, nr. 23.

¹⁶ Nu am luat în calcul fragmentul de tezaur de la Slăvitești-Băbeni. Credem că tezaurul s-ar fi încheiat cu monedă de la Elagabalus; vezi argumentele prezentate în discuția lotului de monede în Purece 2007.

¹⁷ Protase 1965, nr. 33.

¹⁸ Suci 2000, p. 89.

¹⁹ Protase 1965, nr. 25.

²⁰ Depeyrot, Moisil 2004.

²¹ Preda 1996, pp. 109-115.

Dintre cele trei tezaure, avem informații detaliate doar pentru tezaurul de la Frâncești²². Putem alătura, credem noi, acestor tezaure și fragmentul de tezaur provenit din zona dintre localitățile Băbeni și Slăvițești²³. Interesant este că, în afara celui descoperit la Castranova, toate celelalte au fost descoperite într-un spațiu de aproximativ 5 km lungime.

În tezaurul de la Frâncești, se regăsesc încă monede republicane, în timp ce, după afirmațiile lui C. Preda, tezaurul de la Pădurețu nu conține astfel de monede. Spre deosebire de tezaurul de la Pădurețu, care își înclină balanța cantității de monedă către domniile mai târzii, în cazul celui de la Frâncești situația este diferită, un procent semnificativ de monede grupându-se în perioada de până la domnia lui Commodus; tezaurul de la Pădurețu abia odată cu acesta înregistrează cea mai importantă cantitate de monedă.

Din păcate, raportările pe care le putem face deocamdată între tezaurul de la Pădurețu și cel de la Frâncești sunt încărcate de o minimă exactitate, deoarece, după cum se poate observa și din lotul din colecția Muzeului Județean Vâlcea, se pare că informațiile transmise de autorul care ne-a oferit prezentarea sumară a tezaurului de la Pădurețu suferă modificări, structura acestuia putând să fie cu totul alta decât cea indicată. Rămâne ca publicarea completă a datelor despre cele patru loturi din tezaur să ne permită o reanalizare comparativă a grupului de tezaure încheiate cu monedă de la Elagabalus și descoperite în colțul de nord-est al Olteniei.

7. Severus Alexander

În zona sud-carpatică a Daciei, avem atestate 3 tezaure care ar fi putut avea ca ultimă emisiune o monedă emisă de Severus Alexander, descoperite la: Barza (județul Gorj)²⁴, Horezu (județul Vâlcea)²⁵ și Pârșani (județul Dolj)²⁶. Este însă de remarcat că dintre cele trei tezaure, doar tezaurul de la Barza a fost recuperat într-o proporție satisfăcătoare, de aproximativ 74%. Despre celelalte două tezaure avem doar informații lapidare, nefiind cunoscut nici măcar numărul aproximativ de piese.

Interesantă este prezența între cele trei monede cunoscute din tezaurul de la Horezu a două monede republicane. Această situație este destul de ciudată, în primul rând pentru că cele trei monede au fost extrase din zona extremităților tezaurului, nefiind cunoscută nici o monedă intermediară, și pentru că apar într-un tezaur, presupus a fi încheiat cu monedă emisă de Severus Alexander sau chiar mai târzie. Odată cu Elagabalus, tezaurele încep cu monedă emisă în perioada dinastiei flavienilor, moneda republicană dispărând din tezaure. Trebuie deci să ridicăm un semn de întrebare asupra acestui tezaur, despre care nu se cunosc date legate de momentul și contextul descoperirii și nici despre numărul aproximativ de piese conținut.

În ceea ce privește tezaurul de la Pârșani, nu este exclus ca el să fi fost încheiat cu monede ulterioare domniei lui Severus Alexander, poate din timpul lui Gordianus III sau chiar Philippus Arabs, având în vedere faptul că nu s-a

²² Tezaurul de la Pădurețu este în curs de publicare.

²³ Purece 2007, pp. 25-32.

²⁴ Popilian, Gherghe 1998-2003, pp. 83-110.

²⁵ Mitrea 1964, p. 380, nr. 50.

²⁶ Mitrea 1969, p. 548, nr. 51.

păstrat nici o monedă anterioară dinastiei antoninilor, cum ar fi fost firesc, iar tezaurul a fost recuperat într-un procent redus, ceea ce ne permite să considerăm că există o probabilitate destul de mare ca tezaurul să fi conținut și alte monede.

8. Maximinus Thrax

Tezaurul de la Dăbuleni (județul Dolj)²⁷ este singurul din zona Daciei sud-carpatică care ar putea să se încadreze în această categorie. Din păcate, nu s-a păstrat integral și nici nu se cunoaște care a fost dimensiunea sa inițială. Au fost recuperate doar 92 de monede eșalonate de la Titus la Maximinus Thrax. Având în vedere că este singurul tezaur din această categorie și pentru că nu a fost recuperat integral, credem că este destul de posibil ca el să fi conținut și monede ulterioare domniei lui Maximinus Thrax, poate chiar din timpul lui Gordianus III.

9. Gordianus III

Din regiunea de sud a Daciei, provin un număr de 11 tezaure sau fragmente de tezaure, care au ca ultimă monedă o emisiune a lui Gordianus III²⁸, descoperite la: Amărăștii de Jos (județul Dolj)²⁹, Bârca II (județul Dolj)³⁰, Bălești (județul Gorj)³¹, Bumbăști II (județul Gorj)³², Caracal (județul Olt)³³, Dobridor (județul Dolj)³⁴, Drăgășani (județul Vâlcea)³⁵, Gruia (județul Mehedinți)³⁶, Săpata de Jos (județul Argeș)³⁷, Sâmburești (județul Olt)³⁸ și Vârtop (județul Dolj)³⁹.

Tezaurul de la Amărăștii de Jos conținea 1333 monede, eșalonate de la Vespasianus la Gordianus III; Bârca II: 315 exemplare, eșalonate de la Marcus Aurelius la Gordianus III; Bălești: 356 monede, eșalonate de la Vespasianus la Gordianus III; Bumbăști II: 92 monede, eșalonate de la Clodius Albinus la Gordianus III; Caracal: 160 monede, recuperate 130, eșalonate de la Antoninus Pius la Gordianus III; Dobridor: 32 monede, recuperate 28, de la Commodus la Gordianus III; Drăgășani: 155 monede, eșalonate de la Vespasianus la Gordianus III; Gruia: 1540 monede, recuperate 1508, eșalonate de la Vespasianus la Gordianus III; Săpata de Jos: 42, eșalonate de la Septimius Severus la Gordianus III și Vârtop: 53 de monede recuperate, ce se eșalonează

²⁷ Rădulescu, Marunțelu 2003, pp. 37-45.

²⁸ Nu am luat în calcul tezaurul de la Peștera Vulcan (județul Gorj), menționat de V. Suciuc în această categorie, pentru că din acest tezaur s-a păstrat doar un singur antoninian, emis de Gordianus III, ceea ce face foarte nesigură încadrarea lui aici.

²⁹ Protase 1965, nr. 6.

³⁰ Preda 1968, pp. 175-197.

³¹ Mitrea 1979, pp. 15-37.

³² Marinou 2005, pp. 171-193.

³³ Popilian, Chițu 1997, pp. 31-39.

³⁴ Iliescu 1940, pp. 141-144.

³⁵ Popilian, Persu 1996-1997, pp. 45-54.

³⁶ Popilian, Davidescu 2000, p. 69-99; Poenaru Bordea, 1996-1998, nr. 69, p. 442.

³⁷ Mitrea 1968, pp. 197-205.

³⁸ Mitrea, Mihăilescu - Bîrliba 1992, pp. 75-87.

³⁹ Popilian 1998, pp. 43-69.

de la Traianus la Gordianus III. După cum se poate vedea, 4 tezaure încep cu emisiuni ale lui Vespasianus, toate fiind depozitate monetare de peste 150 de monede, alte 4 tezaure încep cu monede din timpul dinastiei antoninilor, iar două, cu dimensiuni mici, încep cu emisiuni de la Clodius Albinus și Septimius Severus.

În urma reanalizării datelor de emitere a celor mai timpurii emisiuni, s-a ajuns la concluzia că acestea pot fi împărțite în două grupe distincte: cele finalizate cu emisiuni anterioare anului 242 și cele cu emisiuni din anii 243-244⁴⁰. Vom încerca și noi să analizăm tezaurele din cadrul acestei categorii, împărțindu-le în cele două grupe amintite anterior.

În prima grupă se încadrează următoarele depozite monetare: Caracal, Drăgășani, Gruia, Sâmburești și Vârtop, iar în cea de-a doua cele de la: Bălești, Bârca II, Bumbesti II și Săpata de Jos. Singurul tezaur care nu poate fi inclus în niciuna dintre cele două categorii este cel descoperit la Amărăștii de Jos, datorită datelor insuficiente pe care le avem despre acesta.

Vom analiza comparativ, în cele ce urmează, structurile tezaurelor pe cele două grupe și, mai apoi, vom pune în balanță rezultatele. Pentru a putea avea o imagine de ansamblu asupra structurilor tezaurelor, am întocmit două tabele aferente celor două grupe.

REPARTIȚIA PROCENTUALĂ PE EMITENȚI A MONEDELOR DIN TEZAURELE DIN GRUPA I (%)

Emitent	Caracal	Drăgășani	Gruia	Sâmburești	Vârtop %
Vitellius	-	-	-	0,02	-
Vespasianus	-	1,93	0,13	-	-
Titus	-	-	0,13	-	-
Domitianus	-	0,64	-	-	-
Traianus	-	-	0,19	-	1,88
Hadrianus		-	0,19	0,14	1,88
Antoninus Pius	1,53	0,64	0,73	0,24	1,88
Marcus Aurelius	-	-	0,86	0,48	-
Commodus	3,07	0,64	1,26	1,31	-
Pertinax	0,77	-	-	1,37	-
Didius Iulianus	-	-	-	0,02	-
Clodius Albinus	0,77	0,64	0,26	0,02	-
Septimius Severus	28,46	31,61	26,59	25,90	16,98
Caracalla	3,84	6,45	5,04	1,25	1,88
Macrinus	0,77	1,29	0,59	0,96	-

⁴⁰ Petac 1997, pp. 28-29.

Elagabalus	30,77	19,35	26,85	25,92	32,07
Severus Alexander	26,15	30,94	32,89	39,61	39,62
Maximinus Thrax	3,07	3,22	3,25	2,63	-
Gordianus II	-	-	-	0,04	-
Pupienus și Balbinus	-	-	0,13	0,09	-
Gordianus III	0,77	2,58	0,79	0,77	3,77

Se observă din tabelul de mai sus o creștere semnificativă a cantității de monedă pentru domnia lui Septimius Severus, ajungând în medie la peste 25%. Această situație se menține și pentru perioada Elagabalus - Severus Alexander, monedele bătute de cei doi împărați ocupând peste 50% din totalul de piese. Emisiunile anterioare domniei lui Septimius Severus sunt într-un procent foarte mic. Cel mai ridicat procent, pentru emisiunile anterioare domniei lui Septimius Severus, îl întâlnim în tezaurul de la Gruia, unde se ajunge la 3,75%. În ceea ce privește reprezentarea procentuală a lui Gordianus III în cele 5 tezaure, se poate observa că doar în cazul tezaurului de la Vârtop depășește 3%, în trei cazuri având un procent de sub 1%. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm că încă supraviețuiesc în unele tezaure emisiuni din perioada flavienilor sau chiar imediat anterioare, deși într-o cantitate extrem de redusă.

REPARTIȚIA PROCENTUALĂ PE EMITENȚI A MONEDELOR DIN TEZAURELE DIN GRUPA II (%)

Emitent	Bălești	Bârca II	Bumbești II	Săpata de Jos
Vitellius	-	-	-	-
Vespasianus	0,28	-	-	-
Titus	-	-	-	-
Domitianus	-	-	-	-
Traianus	-	-	-	-
Hadrianus	-	-	-	-
Antoninus Pius	0,56	-	-	-
Marcus Aurelius	0,28	0,63	-	-
Commodus	1,12	0,32	-	-
Pertinax	-	0,32	-	-
Didius Iulianus	-	-	-	-
Clodius Albinus	-	-	1,09	-
Septimius Severus	15,17	18,10	21,74	4,54
Caracalla	1,97	1,27	1,09	-

Macrinus	0,28	1,27	-	-
Elagabalus	24,16	26,03	17,39	6,81
Severus Alexander	34,55	42,86	44,56	22,72
Maximinus Thrax	3,93	3,17	1,09	4,54
Pupienus și Balbinus	0,56	0,32	-	-
Gordianus III	17,14	5,71	13,04	61,36

Așa cum s-a putut observa pentru prima categorie, și în grupa a doua identificăm o creștere semnificativă a cantității de monedă pe emitent odată cu domnia lui Septimius Severus, însă, de data asta, într-un procent mult scăzut, ce cu greu ajunge la 20%. Emisiunile lui Elagabalus se mențin la un procentaj asemănător, în schimb, cresc procentualele cele ale lui Severus Alexander, care tind să depășească 40%. Pe ansamblu, monedele bătute în perioada domniilor împăraților Elagabalus și Severus Alexander continuă să ocupe peste 50% din tezaur, procentul fiind în creștere, tinzând spre 60%.

Diferențele dintre cele două grupe de tezaure apar și atunci când analizăm procentual emisiunile din timpul lui Gordianus III, care cresc semnificativ, fluctuând în jurul procentului de 10%. Interesant este că emisiunile anterioare domniei lui Septimius Severus scad din punct de vedere procentual, cele ale flavienilor aproape că dispar din tezaure.

Un caz aparte îl constituie tezaurul de la Săpata de Jos, care conține o cantitate foarte mare de monede emise în timpul lui Gordianus III, 61,36%, fapt nemaîntâlnit la nici un tezaur încheiat cu monedă bătută de acesta. Această particularitate ține de contextul în care a fost descoperit tezaurul, acesta provenind dintr-un castru de pe *limes Transalutanus*, monedele conținute provenind, în mod evident, din soldă, probabil una plătită nu cu mult timp înainte de ascunderea depozitului monetar. Structura acestuia ne permite însă să observăm că, odată cu sfârșitul domniei lui Gordianus III, dispar, în mod alert, monedele emise anterior domniei lui Septimius Severus, care sunt topite sau fuseseră teaurizate datorită argintului mai bun.

Comparațiile făcute anterior privind evoluția structurii tezaurelor din cele două grupe definite anterior ne permit să tragem câteva concluzii. În primul rând, trebuie să precizăm că se pot constata diferențe structurale evidente între grupele mai sus amintite. În timp ce tezaurele din prima grupă păstrează încă emisiuni ale flavienilor și ale împăraților anteriori lui Septimius Severus, cele din grupa a doua aproape că sunt lipsite de acestea, chiar și cele din timpul dinastiei Antoninilor fiind slab reprezentate. Se constată, de asemenea, o scădere procentuală a monedelor bătute în timpul domniei lui Septimius Severus, această scădere fiind invers proporțională cu cea constatată pentru emisiunile din timpul lui Severus Alexander. Se constată, pentru perioada domniei lui Gordianus III, o creștere spectaculoasă, ajungându-se de la o medie de aproximativ 1,5% la una de aproximativ 10%.

Credem că această comparație structurală ne permite o mai bună definire a celor două categorii de tezaure și permit susținerea împărțirii tezaurelor încheiate în timpul lui Gordianus III în două orizonturi de tezaure

distincte, așa cum s-a putut argumenta pe baza recorelării ultimelor emisiuni din cadrul fiecărui tezaur în parte. Tezaurile din prima grupă au fost ascunse, și conform structurii lor, anterior celor din grupa a doua.

10. Philippus Arabs

Această grupă conține cel mai mare număr de tezaure. Este vorba de 18: Belcinu I (județul Dolj)⁴¹, Bârca III (județul Dolj)⁴², Brădiceni (județul Gorj)⁴³, Bumbești-Jiu I (județul Gorj)⁴⁴, Celei I (județul Olt)⁴⁵, Căineni - Călinești (județul Vâlcea)⁴⁶, Galicea Mare (județul Dolj)⁴⁷, fostul județ Gorj⁴⁸, Gura Padinei II (județul Olt)⁴⁹, Ioneștii Govorei (jud. Vâlcea)⁵⁰, Moțaței I⁵¹, Moțaței III (județul Dolj)⁵², Ocolna (județul Dolj)⁵³, Slăveni I⁵⁴, Slăveni II (județul Olt)⁵⁵, Slobozia (județul Gorj)⁵⁶, Tunarii Vechi (județul Dolj)⁵⁷ și fragmentul de tezaur folosit pentru confecționarea unei centuri, provenit probabil din județul Vâlcea⁵⁸.

Depozitele monetare încheiate cu monedă de la Philippus Arabs au fost grupate în două, în funcție de momentul cronologic în apropierea căruia se concentrează aceste tezaure. Astfel, putem identifica două categorii de tezaure: unele ce au ultima emisiune apropiată de anul 245 și altele care se încheie în apropierea anilor 247-248⁵⁹. Din prima grupă fac parte următoarele tezaure: Bârca III, Bumbești I, Căineni-Călinești, Ioneștii Govorei, Moțaței I, Moțaței III și Ocolna, iar din cea de-a doua tezaurele: Cele I, Galicea Mare, Slăveni I, Slăveni II și Tunarii Vechi.

Pe lângă cele mai sus menționate, mai sunt alte 5 descoperite pe teritoriul Daciei sud-carpatică și încheiate cu monedă de la Philippus Arabs, dar, din păcate, nu avem date privind structura lor, ultimele emisiuni sau locul exact de descoperire. În consecință, nu le vom implica în analiza noastră privind structurile celor două grupuri de depozite monetare. Acestea sunt: Belcinu I, Brădiceni, fostul județ Gorj, Slobozia, fragmentul de centură. Nu vom lua în discuție tezaurul Gura Padinei II, pentru că din cele 400-500 de monede conținute inițial, au fost recuperate doar 25, deci într-un procent de aproximativ

⁴¹ Tudor 1968, p. 125.

⁴² Rădulescu, Tătulea 1990-1995, p. 71-104; Duțescu, Rădulescu 2001, pp. 90-93.

⁴³ Protase 1965, nr. 24.

⁴⁴ Gherghe, Gherghe 1977, pp. 9-14.

⁴⁵ Protase 1965, nr. 26.

⁴⁶ Müller 1890, pp. 37-42.

⁴⁷ Rădulescu 2001, pp. 94-107.

⁴⁸ Protase 1965, nr. 40.

⁴⁹ Poenaru Bordea, Mitrea 1992, p. 204; Preda 2001, pp. 85-91.

⁵⁰ Mitrea 1968a, p. 209-220; Petre-Govora 1968, pp. 207-208.

⁵¹ Iliescu 1941, pp. 160-169.

⁵² Mitrea 1969, p. 547, nr. 47.

⁵³ Mitrea 1984, p. 188, nr. 112.

⁵⁴ Tudor 1970, pp. 67-83.

⁵⁵ Toropu 1978, pp. 62-68.

⁵⁶ Protase 1965, nr. 67.

⁵⁷ Mitrea 1969, p. 549, nr. 62.

⁵⁸ Purece 2006, pp. 537-544.

⁵⁹ Petac 1997, p. 29.

5%. Este un procent, credem noi, care nu ne permite să obținem, pe baza monedelor cunoscute, o imagine reală, care să reflecte structura inițială a tezaurului.

La fel ca și în cazul tezaurilor încheiate cu monedă de la Gordianus III, am întocmit două tabele aferente fiecărei grupe de tezaure, pentru a avea o imagine de ansamblu mai bună asupra structurilor tezaurilor.

REPARTIȚIA PROCENTUALĂ PE EMITENȚI A MONEDELOR DIN TEZAURELE DIN GRUPA I (%)

Emitent	Bârca III	Bumbești I	Câineni-Călinești	Ionești Govorii	Moțaței I	Moțaței III	Ocolna
Vespasianus	0,05	-	-	-	-	-	1
Titus	-	-	-	-	-	-	-
Domitianus	-	-	-	-	-	-	-
Traianus	0,05	-	-	-	-	-	-
Hadrianus	0,15	-	0,42	-	-	-	-
Antoninus Pius	0,85	-	0,42	-	-	2,56	2
Marcus Aurelius	0,91	-	-	-	-	-	2
Commodus	1,61	1,08	0,42	-	1,25	2,56	2
Pertinax	0,05	-	-	-	-	-	-
Didius Iulianus	0,05	-	-	-	-	-	-
Clodius Albinus	0,40	0,54	0,42	-	-	-	-
Septimius Severus	24,47	18,38	10,21	-	31,25	12,82	20
Caracalla	4,03	5,40	1,27	1,32	2,5	2,56	2
Macrinus	1,06	0,54	-	-	-	-	1
Elagabalus	25,83	9,73	24,68	11,92	33,75	17,94	32
Severus Alexander	34	9,73	40,85	-	22,50	25,64	20
Maximinus Thrax	2,87	3,78	2,12	-	-	7,69	2
Pupienus și Balbinus	0,20	0,54	0,42	-	-	-	-
Gordianus III	2,92	48,66	16,17	86,09	6,25	20,51	14
Philippus Arabs	0,05	1,62	2,12	0,66	1,25	7,69	2

Cu excepția tezaurului Bârca III, se constată în această categorie de tezaure o lipsă a monedelor Flaviilor și prezența, doar într-un procent foarte mic, a monedelor din perioada dinastiei Antoninilor. Procentele pentru această

ultimă perioadă sunt puțin mai mari în depozitele monetare Moțăței III și Ocolna, datorită și numărului mic de monede conținute, astfel o singură monedă putând duce la creșteri procentuale semnificative, în acestea, comparativ cu tezaurele cu un număr mai mare de monede. Situația este asemănătoare cu cea constatată pentru cea de-a doua categorie a depozitelor monetare încheiate cu piese de la Gordianus III. Emisiunile lui Septimius Severus nu depășesc în general 25% din tezaur. Cu excepția tezaurelor Bumbesti I și Loneștii Govorei, se menține dominația procentuală a emisiunilor împăraților Elagabalus și Severus Alexander, acestea depășind 50% sau se apropie mult de această valoare.

Interesante sunt: Bumbesti I și Loneștii Govorei, care creează o situație aparte, așa cum am putut constata în cazul celui de la Săpata de Jos. Având în vedere și contextele în care au fost descoperite cele două, situații asemănătoare celei în care a fost găsit tezaurul de la Săpata de Jos, credem că ele conțin monede, dacă nu în totalitate, măcar în cea mai mare parte, plătite ca soldă unor militari din cele două castre, cu puțin timp înainte de momentul ascunderii. De aici rezultă un procent foarte ridicat de piese aparținând lui Gordianus III, emisiunile lui Philippus Arabs fiind într-o proporție mică, datorită faptului că tezaurele au fost ascunse nu cu mult timp după urcarea acestuia pe tron. Această realitate este justificată și de prezența într-un procent foarte mare a antoninienilor, tezaurul de la Lonești fiind alcătuit numai din acest nominal, în timp ce în tezaurul Bumbesti I antoninienii ocupă un procent ridicat, de 47,57%. Este cunoscut faptul că prezența emisiunilor timpurii de antoninieni este strâns legată de mediul militar⁶⁰.

Exceptând tezaurul Moțăței III, constatăm că emisiunile lui Philippus Arabs nu depășesc 2% din tezaur, fapt ce ne confirmă o ascundere timpurie a acestor tezaure, nefiind timp pentru pătrunderea pe piață a unei cantități mari de monedă bătută de acest împărat. Chiar și tezaurul Moțăței III, în ciuda aparentului procent ridicat, nu conține decât 3 monede bătute în timpul lui Philippus Arabs.

REPARTIȚIA PROCENTUALĂ PE EMITENȚI A MONEDELOR DIN TEZAURELE DIN GRUPA II (%)

Emitent	Galicea Mare	Slăveni I	Slăveni II	Tunarii Vechi
Vespasianus	-	-	-	-
Titus	-	-	-	-
Domitianus	-	-	-	-
Traianus	-	-	-	-
Hadrianus	-	-	-	-
Antoninus Pius	0,63	-	-	-
Marcus Aurelius	0,88	-	-	0,64
Commodus	1,26	-	-	0,64

⁶⁰ Protase 1958, p. 256.

Pertinax	-	-	-	0,64
Didius Iulianus	-	-	-	-
Clodius Albinus	-	-	-	-
Septimius Severus	19,59	-	-	21,15
Caracalla	4,80	1,83	1,81	5,76
Macrinus	0,38	-	0,60	-
Elagabalus	11,12	2,75	1,81	23,71
Severus Alexander	11,76	0,91	-	31,41
Maximinus Thrax	5,55	2,75	-	5,77
Pupienus și Balbinus	0,25	-	-	-
Gordianus III	37,80	55,04	54,21	7,69
Philippus Arabs	5,49	36,69	41,57	2,56

Pentru această categorie se poate observa o creștere procentuală a emisiunilor lui Philippus Arabs, care depășesc 2%, fapt ce se constată și pentru cele ale lui Gordianus III, care acum ocupă un procent important nu numai în tezaurele care au la bază solde. Monedele bătute în perioada Antoninilor sunt prezente într-un procent foarte scăzut, în tezaurele Slăveni I și Slăveni II nefiind nici măcar monede emise de Septimius Severus.

Structurile tezaurelor Slăveni I și Slăveni II fac notă discordantă de restul depozitelor monetare, ele conținând un procent foarte ridicat de emisiuni ale lui Philippus Arabs și Gordianus III. Prezența masivă a monedelor celor doi împărați și marea masă de antoninieni din tezaurele mai sus amintite, precum și contextul descoperirii, ne indică în mod clar faptul că cele două au la bază sume de bani primite ca soldă, acest lucru justificând și cantitatea mult mai mare, față de cea din tezaurele aparținând grupei în discuție, de monedă bătută de Philippus Arabs.

11. Traianus Decius

Din această categorie fac parte 3 tezaure: Bârca I⁶¹, Bârca IV⁶² (județul Dolj) și Leurda (județul Gorj)⁶³. La acestea nu este exclus să se fi putut alătura cel descoperit la Lupșa de Jos (județul Mehedinți), din care este cunoscut doar un antoninian emis de Traianus Decius.

În cazul Bârca I au fost recuperate 67 de monede din aproximativ 150 câte se pare că se aflau inițial (44,66%). Tezaurul Bârca IV se pare că a fost recuperat integral și are 127 exemplare. Din cel de la Leurda s-au păstrat 26 de monede, fără a se cunoaște dimensiunea exactă a acestuia.

⁶¹ Iliescu 1971, pp. 327-332.

⁶² Petolescu 1990, pp. 17-34.

⁶³ Popilian 1974, pp. 147-157.

În tezaurele încheiate cu monedă de la Traianus Decius, descoperite în Dacia sud-carpatică, se poate observa că monedele anterioare domniei lui Septimius Severus sunt într-un procent extrem de mic. Acestea au fost emise exclusiv de către Commodus și sunt prezente în tezaurul Bârca I (1,49%) și Bârca IV (0,79%). Emisiunile lui Commodus lipsesc din tezaurul de la Leurda.

Depozitele monetare au un procent ridicat de emisiuni aparținând lui Gordianus III, în același timp constatându-se o scădere, destul de semnificativă, a ponderii monedelor emise de către Elagabalus și Severus Alexander, care, în cele încheiate cu emisiuni ale împăraților Gordianus III și Philippus Arabs, reprezentau peste 50%. Ponderea emisiunilor lui Philippus Arabs este direct proporțională cu cea a celor bătute de Traianus Decius.

12. Trebonianus Gallus

Sunt cunoscute două tezaure, care este posibil să se fi încheiat cu emisiuni ale lui Trebonianus Gallus: Râureni (județul Vâlcea)⁶⁴ și Strâmpțu (județul Mehedinți)⁶⁵, în timp ce alte două: Seliște (județul Mehedinți)⁶⁶ și Sisești (județul Mehedinți)⁶⁷, au, probabil, ultimele monede bătute de Volusianus.

Despre tezaurul de la Seliște avem doar informații sumare, ceea ce nu ne permite să-l includem în analiza noastră. Nu considerăm nici că cel de la Râureni ar putea să se fi încheiat cu emisiuni aparținând celor doi împărați. El se încadrează atât structural, cât și din punctul de vedere al locului de descoperire, într-o grupă mai târzie, probabil cea a tezaurelor încheiate cu monedă de la Valerianus⁶⁸.

Singurele tezaure ce pot fi incluse, probabil, în această grupă sunt Strâmpțu și Sisești. Din primul se păstrează 96 de monede, în timp ce din cel de-al doilea au fost recuperate 151. Am întocmit un tabel care să reflecte structurile celor două tezaure.

REPARTIȚIA PROCENTUALĂ PE EMITENȚI A MONEDELOR

Emitent	Strâmpțu	Sisești
Marcus Aurelius	-	0,66
Septimius Severus	8,33	0,66
Caracalla	2,08	0,66
Macrinus	1,04	-
Elagabalus	5,22	-
Severus Alexander	14,58	7,94
Maximinus Thrax	2,08	1,32
Gordianus III	32,29	33,77

⁶⁴ Nubar, Purcărescu 1972, pp. 161-171.

⁶⁵ Mitrea 1974, pp. 55-64.

⁶⁶ Tudor 1968, pp. 128.

⁶⁷ Protase 1965, nr. 63.

⁶⁸ Purece 2008.

Philippus Arabs	16,67	21,85
Traianus Decius	16,67	15,23
Trebonianus Gallus	1,04	7,94
Volusianus	-	9,93

Încă de la prima vedere se poate observa că structurile celor două tezaure sunt destul de diferite. În timp ce în tezaurul de la Strâmpțu, emisiunile anterioare domniei lui Gordianus III sunt într-un număr semnificativ, în cazul celui de la Sisești sunt mult mai reduse procentual, în schimb, avem o valoare procentuală mult mai ridicată pentru domniile lui Trebonianus Gallus și Volusianus.

Valoarea procentuală mare a monedelor emise de Trebonianus Gallus și Volusianus, constatată pentru tezaurul de la Sisești, nu mai este regăsită nici măcar în cazul tezaurelor încheiate cu emisiuni ulterioare, de fapt, nu mai este întâlnită la nici un alt tezaur ascuns în zona Daciei sud-carpătice. Acest fapt ne face să nu ne gândim la posibilitatea că acesta ar fi avut în componență monede ulterioare domniei lui Volusianus. Considerăm că tezaurul a fost ascuns anterior domniei lui Valerianus, având în vedere și situația din zonă⁶⁹. Singura explicație, credem noi, viabilă, pe care putem să o dăm este aceea că, dacă nu în întregime, o mare parte din monedele conținute în tezaur vor fi provenit dintr-o soldă; de altfel, localitatea Sisești este aproape atât de importantul centru militar de la Drobeta, cât și de fortificațiile de la Bumbești⁷⁰.

13. Valerianus

Categoria tezaurelor încheiate cu monedă de la Valerianus cuprinde doar acumulări monetare descoperite în zona Daciei sud-carpătice⁷¹. Acestea sunt⁷²: Olteni (județul Vâlcea)⁷³ și Stănești (județul Vâlcea)⁷⁴.

Cele două tezaure se pare că s-au păstrat în cea mai mare parte, cel de la Olteni având aproximativ 300 de monede, din care s-au recuperat 259, iar cel de la Stănești având 1127 monede.

În cadrul tezaurului de la Stănești se poate observa o reprezentare mai bună a monedelor timpurii, spre deosebire de cel de la Olteni, care deține un procent mai ridicat de emisiuni târzii. Interesant este raportul dintre emisiunile lui Elagabalus și Philippus Arabs, în cazul tezaurului de la Stănești raportul fiind de 19,53% Elagabalus și 11,89% Philippus Arabs, în timp ce, în cel de la Olteni, situația este inversă: Elagabalus 11,20% și Philippus Arabs 20,07%.

Atât în cazul tezaurului de la Stănești, cât și în cel al tezaurului de la Olteni se constată prezența unor monede anterioare ca emiteri domniei lui

⁶⁹ Purece 2008a.

⁷⁰ Stângă 1998, p. 275.

⁷¹ Purece 2005, p. 31-32; Dudău 2006, p. 269.

⁷² La acestea se poate adăuga, credem noi, tezaurul de la Râureni. Vezi discuția referitoare la acesta în Purece 2008.

⁷³ Mitrea 1971a, pp. 115-142.

⁷⁴ Purece 2005.

Elagabalus. În timp ce în tezaurul de la Stănești supraviețuiesc chiar și emisiuni din perioada dinastiei Antoninilor, în tezaurul de la Olteni avem doar monede bătute începând cu Septimius Severus⁷⁵.

14. Aurelianus

Spre deosebire de Transilvania, în zona sud-carpatică a Daciei nu avem tezaure încheiate cu monedă de la Gallienus. Singurul din Oltenia încheiat cu emisiuni ulterioare lui Valerianus este Vișoara II (județul Dolj)⁷⁶, care se încheie cu monede bătute de Aurelianus.

Tezaurul de la Vișoara este foarte compact, el fiind alcătuit într-un procent de 99% de monede emise de Gallienus, Claudius II și Aurelianus. Această unitate în compoziție ne face să credem că a fost alcătuit din monede provenite dintr-o soldă. Numai așa putem explica apariția într-o cantitate deosebit de mare a monedelor post Valerianus într-un tezaur, deși ele nu se regăsesc în nici un altul din Oltenia.

PRESCURTĂRI ȘI BIBLIOGRAFIE

- Ardevan 1996 R. Ardevan, *La monnaie d'or dans la Dacie Romaine*, în SCN, X, 1996, pp. 15-25
- Depeyrot, Moșil 2004 G. Depeyrot, Delia Moșil, *Le trésor de Frâncești. Les débuts de la crise du denier (98-235)*, Wetteren, 2004.
- Dudău 2006 Oltea Dudău, *Circulația monetară în castrele de trupe auxiliare din Provincia Dacia*, Timișoara, 2007.
- Dumitrașcu 1996 A. Dumitrașcu, *O pușculiță cu denari romani imperiali descoperită la Râmnicu Vâlcea*, în BSNR 140-141 (1992-1993), 1996, pp. 95-104.
- Duțescu, Rădulescu 2001 Maria-Magdalena Duțescu, Ana-Maria Rădulescu, *Un nou lot monetar din al treilea tezaur de la Bârca*, în Oltenia, XIII, 2001, pp. 90-93.
- Gherghe, Gherghe 1977 Otilia Gherghe, P. Gherghe, *Tezaurul de la Bumbesti-Jiu*, în RMM, 46, 2, 1977, p. 9-14
- Iliescu 1940 O. Iliescu, *Tezaurul roman imperial de la Dobridor*, în Oltenia, I, nr. 9, 1940, pp. 141-144.
- Iliescu 1941 O. Iliescu, *Tezaurul roman imperial de la Moțăței-Dolj*, în Oltenia, II, nr. 11-12, 1941, pp. 160-169.
- Marinoiu 2005 V. Marinoiu, *Un nou tezaur imperial descoperit în castrul de la Bumbesti Jiu, județul Gorj*, în Apulum, XLII, 2005, pp. 175-192.
- Mitrea 1964 B. Mitrea, *Découvertes anciennes et plus récentes de monnaies antiques et byzantines en République Populaire Roumanie*, în Dacia N.S. VIII, 1964, pp. 371-384.
- Mitrea 1966 B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în Dacia N.S., X, 1966, pp. 403-411.
- Mitrea 1968 B. Mitrea, *Cu privire la tezaurul monetar roman imperial de la Săpata de Jos și prăbușirea limesului Transalutanus*, în SCN, IV, 1968, p. 197-206.
- Mitrea 1968a B. Mitrea, *Observații numismatice și istorice asupra tezaurului de monede romane imperiale descoperit la Ionești Govorei*, în SCN,

⁷⁵ Purece 2004, pp. 35-41.

⁷⁶ Mitrea 1982, pp. 97-106.

- IV, 1968, pp. 209-222.
- Mitrea 1969 B. Mitrea, *Découvertes récentes et plus anciennes de monnaies antiques et byzantines en Roumanie*, în *Dacia N. S.*, XIII, 1969, pp. 539-552.
- Mitrea 1971a B. Mitrea, *Un document numismatic din a doua jumătate a secolului al III-lea: tezaurul de monede romane de la Olteni*, în *SCN*, V, 1971, pp. 115-144.
- Mitrea 1974 B. Mitrea, *Un tezaur de monede romane imperiale din vestul Olteniei*, în *Drobeta*, 1, 1974, pp. 55-64.
- Mitrea 1979 B. Mitrea, *Tezaurul monetar de la Bălești, județul Gorj, din vremea lui Gordian al III-lea*, în *CN*, II, 1979, pp. 15-37.
- Mitrea 1981 B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie-1980*, în *Dacia NS*, XXV, 1981, p. 381-390
- Mitrea 1982 B. Mitrea, *Un tezaur monetar de la Aurelian descoperit în Oltenia*, în *Oltenia*, 4, 1982, pp. 97-105.
- Mitrea 1984 B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie 1981, 1982 et 1983 (XXV, XXVI et XXVII)*, în *Dacia NS*, XXVIII, 1984, pp. 183-190.
- Mitrea, Mihăilescu – Bârliba 1992 I. Mitrea, V. Mihăilescu - Bârliba, *Din nou despre tezaurul de la Sâmburești (județul Olt)*, în *BSNR*, 134-139, (1986-1991), 1992, pp. 75-84.
- Müller 1890 H. Müller, *Ein neuer Fund römischer Silberdenare*, în *Korrespondenzblatt der Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, XIII, nr. 4, 1890, pp. 37-44.
- Nubar, Purcărescu 1972 H. Nubar, P. Purcărescu, *Note pe marginea unui tezaur monetar din epoca romană, descoperit la Răureni, jud. Vâlcea*, în *Buridava*, 1, 1972, pp. 161-171.
- Petac 1997 E. Petac, *Considerații cu privire la data finală a tezaurelor monetare îngropate la mijlocul sec. III-lea p. Chr. în Dacia romană de la sud de Carpați*, în *SCN*, XII, 1997, pp. 27-40.
- Petolescu 1990 Carmen Maria Petolescu, *Al patrulea tezaur monetar descoperit la Bârca (jud. Dolj)*, în *CN*, VI, 1990, pp. 17-34.
- Petre-Govora 1968 Gh. I. Petre-Govora, *Tezaurul monetar de la Ionești Govorei. Condiții de descoperire*, în *SCN* IV, 1968, pp. 207-208.
- Poenaru Bordea 1996-1998 Gh. Poenaru Bordea, *Découvertes monétaires en Roumanie 1994-1996 (XXXVIII-XL)*, în *Dacia N. S.* XL-XLII, 1996-1998, pp. 425-466.
- Poenaru Bordea, Mitrea 1992 Gh. Poenaru Bordea, B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie 1991 (XXXV)*, în *Dacia N. S.*, XXXVI, 1992, pp. 199-206.
- Popilian 1971 Gh. Popilian, *Descoperirea monetară de la Gostavăț (județul Olt)*, în *Historica* II, 1971, pp. 35-51.
- Popilian 1974 Gh. Popilian, *Tezaurul de monede romane descoperit la Leurda - orașul Motru (județul Gorj)*, în *Drobeta*, I, 1974, pp. 147-157.
- Popilian 1998 Gh. Popilian, *Câteva considerații cu privire la tezaurul de la Vârtop, jud. Dolj*, în *AO*, 13, 1998, pp. 43-70.
- Popilian, Chițu 1980 Gh. Popilian, Șt. Chițu, *Tezaurul de monede romane de la Drăghiceni (județul Olt)*, în *Oltenia* II, 1980, pp. 85-101.
- Popilian, Chițu 1997 Gh. Popilian, Șt. Chițu, *Tezaurul roman de monede imperiale descoperit la Caracal*, în *AO*, 12, 1997, pp. 31-39.
- Popilian, Davidescu 2000 Gh. Popilian, M. Davidescu, *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Gruia (jud. Mehedinți)*, în *Drobeta* X, 2000, pp. 69-104.

- Popilian, Gherghe 1998-2003 Gh. Popilian, P. Gherghe, *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Barza, com. Dănești, jud. Gorj*, în *BSNR*, XCII-XCVII, 1998-2003, pp. 83-110.
- Popilian, Mircești 1989 Gh. Popilian, I. Stan-Mircești, *Tezaurul de monede romane imperiale de la Butoiești (județul Mehedinți)*, în *SCN*, IX, 1989, pp. 37-42.
- Popilian, Persu 1996-1997 Gh. Popilian, E. Persu, *Tezaurul de monede romane imperiale de la Drăgășani*, în *BSNR*, XC-XCI, 1996-1997, pp. 45-54.
- Preda 1968 C. Preda, *Tezaurul monetar de la Bârca (jud. Dolj) și unele probleme privind atacurile carpilor din anii 242 și 245 în Dacia romană*, în *SCN*, IV, 1968, pp. 175-196.
- Preda 1974 C. Preda, *Tezaurul monetar din epoca romană descoperit la Gârla Mare*, în *Historica*, III, 1974, pp. 67-92.
- Preda 2001 C. Preda, *Un nou lot de monede din tezaurul roman imperial de la Gura Padinii, jud. Olt*, în *SN*, 2001, pp. 85-92.
- Protase 1958 D. Protase, *Tezaurizarea antoninianului în Dacia*, în *SCN*, II, 1958, pp. 253-268.
- Protase 1965 D. Protase, *Les trésors monétaires de la Dacie Romaine. Leur signification sociale – économique et ethno - politique*, în *Congresso internazionale di numismatica*, Roma, 1965, pp. 423-432.
- Purece 2004 S. I. Purece, *Aspecte privind circulația monedei romane în Oltenia la jumătatea secolului III d. Chr.. Studiu comparativ asupra tezaurilor de la Olteni și Stănești (județul Vâlcea)*, în *Studia universitatis cibiniensis. Series historica*, I, 2004, pp. 35-41.
- Purece 2005 S. I. Purece, *Tezaurul de la Stănești*, București, 2005.
- Purece 2006 S. I. Purece, *A girilde? Fragment made of roman imperial coins kept in the collection of the County Museum of Vâlcea*, în *Studia in honorem Demetrii Protase*, Cluj-Napoca, 2006, pp. 537-554.
- Purece 2007 S. I. Purece, *Discuții privind un tezaur necunoscut de monede romane imperial descoperit la hotarul dintre Slăvitești și Băbeni (jud. Vâlcea)*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, I, 2007, pp. 25-32.
- Purece 2008 S. I. Purece, *Tezaurul de la Răureni (județul Vâlcea). Completări numismatice și istorice*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, II, Sibiu, 2008, pp. 71-84.
- Purece 2008a S. I. Purece, *Orizonturile de tezaur din zona de sud a provinciei Dacia - Discuții și ipoteze*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei*, II, Sibiu, 2008, pp. 91-113.
- Rădulescu 2001 T. Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Galicea Mare, județul Dolj, din vremea lui Filip Arabul*, în *Oltenia*, XIII, 2001, pp. 94-107.
- Rădulescu, Măruntelu 2003 T. Rădulescu, M. Măruntelu, *Un tezaur de denari romani imperiali din vremea împăratului Maximin Thrax descoperit la Dăbuleni-Dolj*, în *AO*, 17, 2003, pp. 37-43.
- Rădulescu, Tătulea 1990-1995 T. Rădulescu, C. M. Tătulea, *Al III-lea tezaur de monede romane imperiale descoperit la Bârca-Dolj*, în *Oltenia* I, 1990-1995, pp. 72-104.
- Stângă 1998 I. Stângă, *Viața economică la Drobeta în secolul II-VI p. Chr.*, București, 1998.
- Stângă, Bălțeanu 2002 I. Stângă, D. Bălțeanu, *Tezaurul de denari romani imperiali de la Desa (județul Dolj)*, în *Drobeta*, XI-XIII, 2002, pp. 113-119.

- Suciu 1993 Viorica Suciu, *Tezaurul monetar roman descoperit la Medveș (com. Fărău, jud. Alba)*, în *Apulum*, XXVII-XXX, 1993, pp. 189-207.
- Suciu 2000 Viorica Suciu, *Tezaurul monetar din Dacia romană și postromană*, Cluj-Napoca, 2000.
- Toropu 1978 O. Toropu, *Un nou tezaur monetar roman descoperit la Slăveni*, în *Drobeta*, 3, 1978, pp. 62-68.
- Toropu, Stoica 1970 O. Toropu, O. Stoica, *Descoperiri arheologice și numismatice din Oltenia*, în *MCA*, IX, 1970, pp. 491-502.
- Tudor 1968 D. Tudor, *Oltenia Romană*, București, 1968.
- Tudor 1970 D. Tudor, *Distrușterea castrului roman de la Slăveni, pe Olt*, în *Historica*, I, 1970, pp. 67-82.

Summary

The structural analysis of the imperial latin treasures from Oltenia is fundamental to determinate the rhythm how the currency got into the area, but also to define the characteristics of the treasures formed during some chronological periods and under the influence of political and military events which concerned the South Carpathian part of the Dacia Province.

The comparaisons have been mode based on the latest currency from each treasure, taking into account the characteristic features of every single group of treasure.